

С. В. МОСЕЙЧУК

аспірант кафедри публічного врядування
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: 0009-0002-0238-5410

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Стаття присвячена особливостям державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні у поствоєнний період. В сучасних умовах гостро постає питання ефективності державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, її адаптації до нових реалій, а також відповідності міжнародним стандартам. Актуальність дослідження визначається необхідністю комплексного аналізу державної політики боротьби з корупцією у поствоєнний період, оцінки її ефективності та розробки рекомендацій щодо підвищення прозорості та підзвітності державних інституцій.

Мета статті полягає в представленні пропозицій для реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні у поствоєнний період.

В статті визначено, що державна антикорупційна політика є складовою загальної системи державного управління, яка спрямована на формування ефективних механізмів запобігання, виявлення та подолання корупційних проявів. Розглянуто основні елементи цієї політики та проаналізовано діяльність органів влади, покликаних врегульовувати питання, пов'язані з антикорупційною політикою в Україні. Наголошено на тому, що повномасштабна війна суттєво змінила антикорупційний ландшафт України, та представлено основні виклики, що поставили перед державою. Обґрунтовано реформи державної політики, які необхідно здійснити у сфері запобігання та протидії корупції в Україні у поствоєнний період. Окремо виділено рекомендації щодо створення ефективної та незалежної антикорупційної системи, здатної гнучко та результативно реагувати на виклики поствоєнного суспільства.

Результати дослідження показали, що поствоєнний період відкриває можливості для перезавантаження антикорупційної політики в Україні і ключовими завданнями є реформування правоохоронних органів, розширення цифрових інструментів боротьби з корупцією, забезпечення незалежного судочинства та громадського контролю. Підкреслено, що впровадження комплексного підходу до боротьби з корупцією сприятиме не лише економічному розвитку України, але й її успішній інтеграції до Європейського Союзу.

Ключові слова: державна політика, корупція, антикорупційна політика, держава, поствоєнний період, реформування.

S. V. MOSEICHUK

Postgraduate Student at the Department of Public Administration
Institute of Administration, Public Administration and Professional Development
of Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0009-0002-0238-5410

STATE POLICY IN THE SPHERE OF PREVENTION AND COUNTERACTION OF CORRUPTION IN UKRAINE IN THE POST-WAR PERIOD

The article is devoted to the peculiarities of state policy in the field of preventing and combating corruption in Ukraine in the post-war period. In modern conditions, the issue of the effectiveness of state policy in the field of preventing and combating corruption, its adaptation to new realities, as well as compliance with international standards, is acute. The relevance of the study is determined by the need for a comprehensive analysis of the state policy of combating corruption in the post-war period, assessment of its effectiveness and development of recommendations for increasing the transparency and accountability of state institutions.

The purpose of the article is to present proposals for the implementation of state policy in the field of preventing and combating corruption in Ukraine in the post-war period.

The article determines that state anti-corruption policy is a component of the general system of public administration, which is aimed at forming effective mechanisms for preventing, detecting and overcoming corruption manifestations. The main elements of this policy are considered and the activities of government bodies called upon to regulate issues related to anti-corruption policy in Ukraine are analyzed. It is emphasized that the full-scale war significantly changed the anti-corruption landscape of Ukraine, and the main challenges facing the state are presented. The state policy reforms that need to be implemented in the field of preventing and combating corruption in Ukraine in the post-war period are substantiated. Recommendations are separately highlighted for the creation of an effective and independent anti-corruption system that is able to flexibly and effectively respond to the challenges of post-war society.

The results of the study showed that the post-war period opens up opportunities for a reboot of anti-corruption policy in Ukraine and the key tasks are the reform of law enforcement agencies, the expansion of digital tools for combating corruption, ensuring independent judiciary and public control. It is emphasized that the implementation of a comprehensive approach to combating corruption will contribute not only to the economic development of Ukraine, but also to its successful integration into the European Union.

Key words: public policy, corruption, anti-corruption policy, state, post-war period, reform.

Постановка проблеми

Корупція залишається однією з найгостріших проблем в Україні, особливо у контексті поствоєнного відновлення. Війна значно вплинула на функціонування державних інституцій, механізмів контролю та розподілу ресурсів, що створило нові виклики у сфері запобігання та протидії корупції. Послаблення державного управління у воєнний період, масштабне залучення міжнародної допомоги та необхідність швидкого відновлення інфраструктури підвищують ризики корупційних зловживань.

Водночас боротьба з корупцією є ключовим чинником для міжнародних партнерів України, які ставлять антикорупційні реформи серед пріоритетних умов подальшої фінансової та політичної підтримки. У зв'язку з цим постає питання ефективності державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, її адаптації до нових реалій, а також відповідності міжнародним стандартам.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю комплексного аналізу державної політики боротьби з корупцією у поствоєнний період, оцінки її ефективності та розробки рекомендацій щодо підвищення прозорості та підзвітності державних інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Корупційна проблематика є предметом дослідження багатьох науковців. Так, варто згадати таких дослідників як Альмужна А. [1], Батиргареева В. [2], Войтик О. [4], Кустова Т. [3], Ліпенцев А. [4], Мазій Н. [4], Паутов В. [5] та інші. Проте у напрямі протидії корупційним зловживанням важливим є акцент на забезпеченні державної політики у поствоєнний період, здатної ефективно боротися з цим явищем. Недостатнє вивчення цього питання потребує глибоких наукових досліджень у даному напрямку.

Формулювання мети дослідження

Мета статті полягає в представленні пропозицій для реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні у поствоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження

Державна антикорупційна політика є складовою загальної системи державного управління, яка спрямована на формування ефективних механізмів запобігання, виявлення та подолання корупційних проявів. Основними елементами такої політики є:

- нормативно-правова база, що включає антикорупційне законодавство, міжнародні стандарти та національні стратегії;
- інституційна структура, яка представлена органами, відповідальними за боротьбу з корупцією (НАБУ, НАЗК, САП, ДБР тощо);
- механізми контролю та громадського нагляду, що включають прозорість державних процесів, відкриті реєстри, антикорупційні програми та участь громадянського суспільства.

У світовій практиці ефективна антикорупційна політика ґрунтується на принципах верховенства права, доброчесності, підзвітності та незалежності антикорупційних органів. В Україні функціонує низка органів влади, покликаних врегульовувати питання, пов'язані з антикорупційною політикою. В пергу чергу варто згадати Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), специфікою діяльності якого є розслідування корупційних правопорушень, скоєних високопосадовцями, такими як керівники органів влади та місцевого самоврядування, прокурори, судді, народні депутати, міністри та навіть колишні президенти. НАБУ діє на підставі Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» [6], який передбачає обов'язок державних органів та органів місцевого самоврядування розглядати пропозиції і рекомендації НАБУ щодо усунення причин та умов, які сприяють вчиненню корупційних злочинів.

У структурі Офісу Генерального прокурора функціонує Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), яка є самостійним підрозділом, відповідальним за нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукових заходів і досудового розслідування кримінальних правопорушень, що здійснюються НАБУ [7].

Варто також згадати про Національну раду з питань антикорупційної політики, створену в 2014 році при Адміністрації Президента України, яка є частиною системи антикорупційних органів. Цей орган має консультативно-дорадчий характер і не виконує правоохоронних функцій [8].

У вересні 2019 року, відповідно до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», в Україні було створено ще один спеціалізований орган для боротьби з корупцією – Вищий антикорупційний суд [9]. Його утворення стало однією з основних вимог Міжнародного валютного фонду для продовження співпраці з Україною. Основне

завдання цього суду – розгляд справ високопосадовців, що вчинили корупційні злочини, розслідувані НАБУ та САП [9].

Отже, аналіз діяльності державних органів, відповідальних за антикорупційну політику, показує, що в Україні створено достатню інституційну базу для протидії корупції. Проте повномасштабна війна суттєво змінила антикорупційний ландшафт України. Основні виклики, що постали перед державою, включають:

- 1) зростання обсягів державних видатків та міжнародної допомоги, що створює ризики зловживань через складність контролю;
- 2) послаблення державного контролю в умовах воєнного стану, що обмежує можливості перевірок та аудитів;
- 3) економічні труднощі, які можуть підштовхувати чиновників та посадовців до корупційних схем;
- 4) реформатування державних органів у зв'язку з безпековими викликами та необхідністю швидкого прийняття рішень.

У відповідь на ці виклики уряд України адаптував антикорупційні заходи, запроваджуючи нові механізми контролю та цифровізації державних послуг.

Після завершення активної фази бойових дій перед Україною стоятиме завдання системної модернізації антикорупційної політики. Ключові напрямки реформ представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Реформи державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні у поствоєнний період

№ п/п	Реформи	Їх пояснення
1	Інституційні зміни та посилення незалежності антикорупційних органів	Очікується реформування та кадрове оновлення антикорупційних органів, посилення їх незалежності від політичного впливу, вдосконалення механізмів призначення керівників
2	Прозорість та цифровізація	Розширення використання цифрових технологій (наприклад, «Дія» та відкриті реєстри) для мінімізації контактів громадян із посадовцями та забезпечення прозорості державних процесів
3	Відновлення роботи антикорупційної інфраструктури	Відновлення роботи НАБУ, НАЗК, САП та ДБР у повному обсязі, забезпечення належного фінансування та незалежності цих структур.
4	Посилення громадського контролю	Збільшення ролі громадянського суспільства та журналістських розслідувань у боротьбі з корупцією. Запровадження механізмів ефективного громадського моніторингу витрат на відбудову країни.

Джерело: власні узагальнення.

Зважаючи на масштабні виклики, перед Україною стоїть завдання створення дійсно ефективної та незалежної антикорупційної системи. Серед ключових рекомендацій можна виділити:

1. озвиток цифрових антикорупційних інструментів, що зменшують людський фактор у прийнятті рішень.
2. Запровадження незалежного міжнародного контролю за розподілом міжнародної фінансової допомоги.
3. Посилення відповідальності посадовців за корупційні злочини, включаючи конфіскацію незаконно набутого майна.
4. Створення нових механізмів захисту викривачів корупції, що сприятиме виявленню зловживань.

Однією з головних перспектив у сфері антикорупційної політики є подальше наближення до стандартів Європейського Союзу. Україна, яка отримала статус кандидата в ЄС, має виконати низку вимог щодо зміцнення незалежності антикорупційних органів, підвищення ефективності судової системи та забезпечення прозорості державного управління. З цією метою необхідно забезпечити гармонізацію національного законодавства з Директивою ЄС про боротьбу з корупцією; впровадження рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та посилення міжнародного контролю за реалізацією антикорупційних реформ.

Україна вже має потужні цифрові інструменти для боротьби з корупцією, такі як система електронних закупівель ProZorro, портал державних послуг «Дія» та Єдиний державний реєстр декларацій. У поствоєнний період важливо розширити цифровізацію державних послуг для мінімізації впливу чиновників на ухвалення рішень, автоматизувати процеси надання державної допомоги та розподілу міжнародних коштів, запровадивши публічні реєстри отримувачів фінансування та посилити механізми моніторингу і контролю електронних декларацій, зокрема через впровадження штучного інтелекту для виявлення невідповідностей у статках посадовців.

Після війни постане питання оновлення системи правоохоронних органів та забезпечення їхньої незалежності. Для цього необхідно посилити спроможність НАБУ, НАЗК, САП та ДБР у розслідуванні корупційних злочинів, створити механізми захисту від політичного втручання в діяльність цих органів та підвищити рівень підзвітності силових структур через незалежні громадські ради та наглядові комісії.

Поствоєнна відбудова передбачає залучення значних міжнародних інвестицій та грантів. Важливим завданням стане запобігання нецільовому використанню цих коштів. Тому необхідно створити незалежний антикорупційний механізм контролю за розподілом коштів від міжнародних партнерів, забезпечити прозорість будівельних

тендерів та державних контрактів через електронні платформи та запровадити міжнародний аудит фінансової допомоги для запобігання можливим корупційним схемам.

Громадянське суспільство відіграє ключову роль у боротьбі з корупцією. У поствоєнний період важливо створити постійні антикорупційні громадські ради при органах влади, розширити можливості журналістських розслідувань шляхом надання доступу до відкритих баз даних та розробити механізми захисту викривачів корупції, щоб стимулювати повідомлення про зловживання.

Окремо слід зробити наголос на потребі реформи судової системи, адже без незалежного правосуддя боротьба з корупцією не буде ефективною. Для цього необхідно оновити кадровий склад суддівського корпусу через відкриті конкурси, посилити відповідальність суддів за прийняття необґрунтованих рішень та впровадити антикорупційну перевірку суддів через незалежні міжнародні комісії.

У напрямі вдосконалення антикорупційного законодавства, зважаючи на те, що чинне антикорупційне законодавство потребує удосконалення, важливо забезпечити реалізацію наступних заходів. Перш за все, потрібно усунути законодавчі прогалини, що дозволяють уникати відповідальності за корупційні злочини. Необхідно запровадити конфіскацію незаконно набутого майна чиновників без необхідності доведення їхньої провини у кримінальному порядку (цивільна конфіскація), а також слід розширити механізми декларування доходів і витрат посадовців та їхніх родичів.

Запровадження незалежного контролю за фінансами посадовців також є важливою рекомендацією покращення державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні у поствоєнний період. Для цього необхідно вдосконалити механізми фінансового контролю шляхом розширення можливостей моніторингу банківських рахунків та витрат посадових осіб, автоматизованої перевірки відповідності рівня життя доходом державних службовців та запровадження механізму незалежної перевірки джерел доходів політиків.

Поряд із цим варто наголосити на важливості створення незалежного органу моніторингу державних закупівель. Так, корупційні ризики у сфері публічних закупівель можна зменшити через створення незалежного моніторингового комітету для аналізу державних тендерів, впровадження автоматизованого аналізу ризиків у тендерних процедурах та залучення міжнародних експертів для контролю великих державних контрактів.

Загалом, успішна реалізація антикорупційної політики у поствоєнний період стане одним із ключових факторів стабільного розвитку України, її європейської інтеграції та залучення міжнародних інвестицій.

Висновки

Поствоєнний період відкриває можливості для перезавантаження антикорупційної політики в Україні. Ключовими завданнями є реформування правоохоронних органів, розширення цифрових інструментів боротьби з корупцією, забезпечення незалежного судочинства та громадського контролю. Впровадження комплексного підходу до боротьби з корупцією сприятиме не лише економічному розвитку України, але й її успішній інтеграції до Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. Альмужна А. С. Корупція як негативний фактор в діяльності правоохоронних органів. *Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку*: матеріали Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 6 червня 2022 р.) / уклад.: Ю. Д. Батан, В. С. Кучерявенко, Л. С. Бондарчук та ін; за ред. М. Р. Аракеляна, К. І. Спасової. Одеса : Фенікс, 2022. С. 142–144.
2. Батиргарєєва В. С. Щодо правових, інституційних та наукових складових протидії корупції в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. Випуск 40. 2020. С. 23–32.
3. Кустова Т. Формування й реалізація антикорупційної політики в системі державної служби України: сучасний стан та шляхи вдосконалення. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2019, вип. 3(42). С 137–143.
4. Ліпенцев А., Войтик О., Мазій Н. Протидія корупції в митних органах у контексті забезпечення ефективності публічного управління. *Ефективність державного управління*, (66), 2021. С. 11–21. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233437>
5. Паутов В. О. Явище корупції та роль органів із протидії корупції. *Публічне управління та митне адміністрування*, № 3(22), 2019. С. 261–266.
6. Про Національне антикорупційне бюро: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051.
7. Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Офісу Генерального прокурора: затв. Наказом Генерального прокурора від 5 березня 2020 р. № 125. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text)
8. Положення про Національну раду з питань антикорупційної політики: затв. Указом Президента України від 14 жовтня 2014 р. № 808/2014. Офіційний вісник України. 2014. № 84. Ст. 2370.
9. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 7 червня 2018 р. № 2447-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 24. Ст. 212.

References

1. Al'muzhna A. S. (2022). Koruptsiya yak nehatyvnyy faktor v diyal'nosti pravookhoronnykh orhaniv [Corruption as a negative factor in the activity of law enforcement agencies]. *Ukrainian society in the conditions of martial law: modern challenges and directions of development: materials of Vseukr. of science conf. of young scientists* (Odesa, June 6, 2022) / edited by: Yu. D. Batan, V. S. Kucheryavenko, L. S. Bondarchuk and others; under the editorship M. R. Arakelyan, K. I. Spasova. Odesa: Phoenix. pp. 142–144.
2. Batyrhareyeva V. S. (2020). Shchodo pravovykh, instytutsiynykh ta naukovykh skladovykh protydyi koruptsiyi v Ukraini [Regarding the legal, institutional and scientific components of combating corruption in Ukraine]. *Pytannya borot'by zi zlochynnistyu*, no. 40. pp. 23–32.
3. Kustova T. (2019). Formuvannya y realizatsiya antykoruptsiynoyi polityky v systemi derzhavnoyi sluzhby Ukrainy: suchasnyy stan ta shlyakhy vdoskonalennya [Formation and implementation of anti-corruption policy in the civil service system of Ukraine: current state and ways of improvement]. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya*, no. 3(42). pp. 137–143.
4. Lipentsev A., Voytyk O., Mazy N. (2021). Prottydiya koruptsiyi v mytnykh orhanakh u konteksti zabezpechennya efektyvnosti publichnoho upravlinnya [Anti-corruption in customs authorities in the context of ensuring the efficiency of public administration]. *Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnya*, no. (66). pp. 11–21. <https://doi.org/10.33990/2070-4011.66.2021.233437>
5. Pautov V. O. (2019). Yavyshche koruptsiyi ta rol' orhaniv iz protydyi koruptsiyi [The phenomenon of corruption and the role of anti-corruption bodies]. *Publichne upravlinnya ta mytne administruvannya*, no. 3(22), pp. 261–266.
6. Pro Natsional'ne antykoruptsiyne byuro [About the National Anti-Corruption Bureau]: *Law of Ukraine*, dated October 14, 2014 no. 1698-VII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2014. №. 47. Art. 2051.
7. Polozhennya pro Spetsializovanu antykoruptsiynu prokuraturu Ofisu Heneral'noho prokurora [Regulations on the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office of the Office of the Prosecutor General]: approved. By order of the Prosecutor General of March 5, 2020 №. 125. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0125905-20#Text>
8. Polozhennya pro Natsional'nu radu z pytan' antykoruptsiynoyi polityky [Regulations on the National Council on Anti-corruption Policy]: zatv. Ukazom Prezidenta Ukrainy vid 14 zhovtnya 2014 r. № 808/2014. Ofitsiynyy visnyk Ukrainy. 2014. № 84. St. 2370.
9. Pro Vyshchyy antykoruptsiynyy sud [About the High Anti-Corruption Court]: *Law of Ukraine*, dated June 7, 2018 № 2447-VIII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2018. № 24. Art. 212.